

26 Aralık 2023

ÜNİVERSİTE ÖĞRETİM ÜYELERİ DERNEĞİ'NİN DÜZENLEDİĞİ ETKİNLİKTE VAKIF ÜNİVERSİTELERİNDEKİ SORUNLAR VE ÇÖZÜM OLANAKLARI TARTIŞILDI

- ✓ **Yükseköğretimin kamu hizmeti olmasına rağmen ticarileşen vakıf üniversitelerinin yapısı hem öğretim üyelerinin çalışma koşullarını hem eğitimin kalitesini olumsuz etkiliyor**
- ✓ **Özel ve vakıf üniversitelerinin genişlemesi Türkiye'ye özgü bir olgu değil; özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaygın**
- ✓ **Üniversitelerde çalışma ve eğitim koşullarının düzelmesi için kolektif mücadele şart**

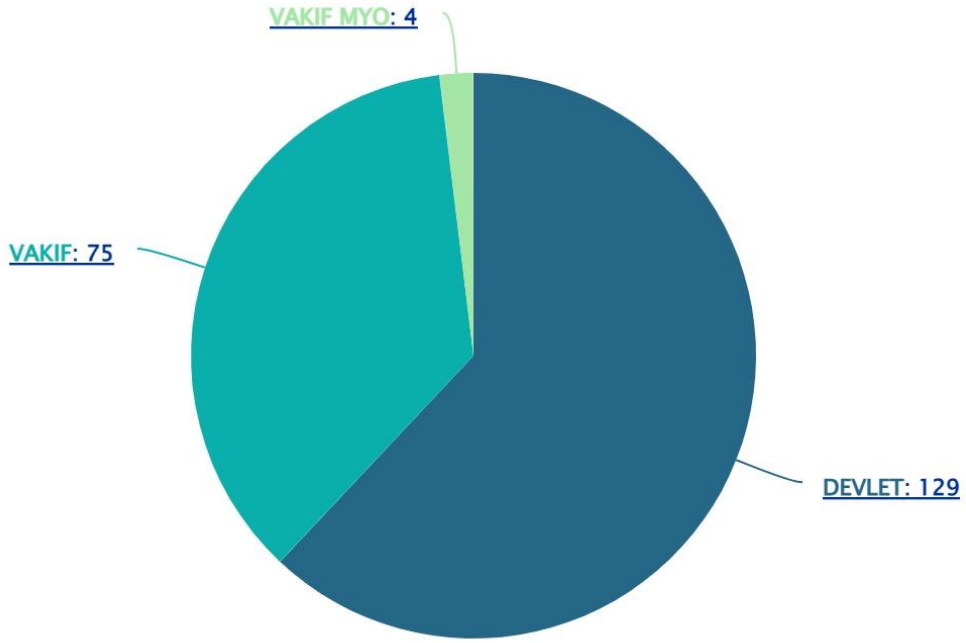
Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği (ÜNİVDER), geçtiğimiz günlerde “Vakıf Üniversitelerinde Sorun Alanları ve Olanaklar” konulu bir panel ve forum düzenledi. Etkinlikte vakıf üniversitelerine özgü olan sorun alanlarından bahsedilirken, özel üniversitelerin yaygınlaşmasının Türkiye'ye özgü bir durum olmadığı da belirtildi. Toplantıda, üniversite öğretim elemanları ve öğrencilerinin dünyadaki ve Türkiye'de eylemlerinden örnekler de verilerek, vakıf üniversitelerindeki sorunlara karşı nasıl bir mücadele yürütülmesi gerektiği tartışıldı. Şişli Belediyesi Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Evi'nde 16 Aralık'ta gerçekleşen etkinlikte, ÜNİVDER Yönetim Kurulu Başkanı Deniz Yüksek, Abdullah Üniversitesi öğretim üyesi Mehmet Evren Dinçer ve Koç Üniversitesi doktora öğrencisi Hüseyin Deniz Sert'in konuştuğu panelin ardından, üniversite bileşenlerinin görüşlerini dile getirdikleri bir forum yapıldı.

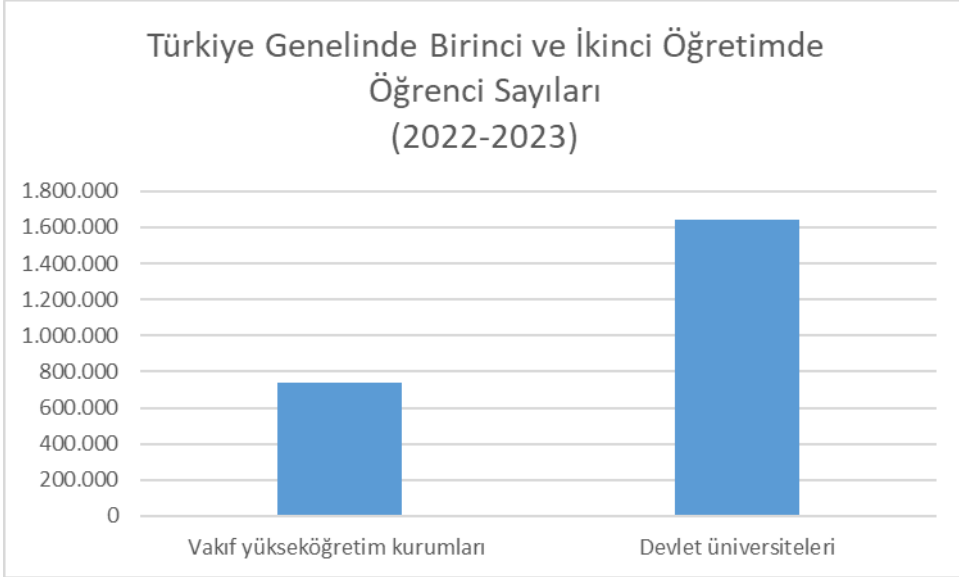
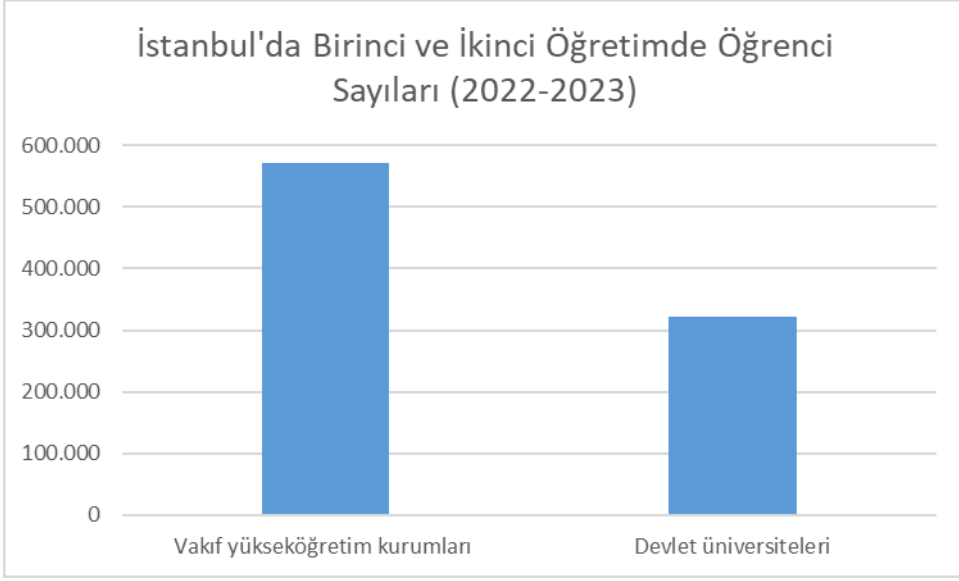
İstanbul'da yoğunlaşan vakıf üniversitelerinde devlet üniversitelerinden daha çok öğrenci var

Toplantıda paylaşılan Yüksek Öğretim Kurumu'nun (YÖK) güncel istatistiklerine göre, 2023 itibariyle YÖK'e bağlı 208 üniversitenin 75'i vakıf üniversitesi, 4'ü de Vakıf Meslek Yüksek Okulu (MYO). Bu 75 üniversite ve MYO'nun 47'si İstanbul'da. 2022-23 akademik yılında birinci ve ikinci öğretim programlarına bakıldığında, İstanbul'da vakıf üniversiteleri ve MYO'larda toplam 570.553 öğrenci kayıtlı iken, İstanbul'daki devlet üniversitelerinde ise toplam 321.419 öğrenci kayıtlı. Türkiye çapında birinci ve ikinci öğretim programlarında vakıf üniversiteleri ve MYO'larda kayıtlı olan öğrenci sayısı 738.054 iken, ülke çapında devlet üniversitelerinde toplam 1.643.226 öğrenci kayıtlı. Yine 2022-23 akademik yılı itibariyle, vakıf

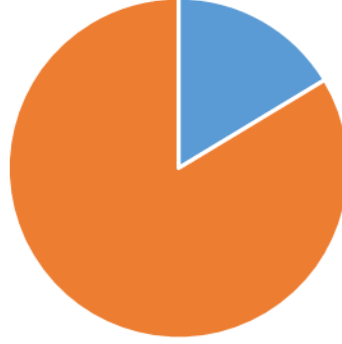
üniversitelerinde toplam 29.827 ve devlet üniversitelerinde 152.649 öğretim elemanı çalışıyor. Buna göre, devlet üniversitelerinde yaklaşık 12 öğrenciye bir öğretim elemanı düşerken, vakıf üniversiteleri ve MYO'larda yaklaşık 25 öğrenciye bir öğretim elemanı düşüyor.

Türlerine Göre Mevcut Üniversite Sayısı

Vakıf ve Devlet Üniversitelerinde Çalışan Öğretim Elemanları (2023)

■ Vakıf yükseköğretim kurumları ■ Devlet üniversiteleri

Vakıf üniversitelerinin kamu hizmeti vermesi gerekirken ticarileşmesi, çalışanların özlük haklarında ve eğitimin kalitesinde sorunlara yol açıyor

Toplantıda yapılan konuşmalarda, vakıf üniversitelerinin sorunlarının bazıları devlet üniversitelerinden farklı olmadığı, ancak T.C. Anayasasında kamu kurumları olarak tanımlanan vakıf üniversitelerinin ticarileşen nitelikleri nedeniyle bu üniversitelere özgün görünen dört temel sorun alanı bulunduğu belirtildi. Bu alanlar şöyle sıralanabilir:

- Yapısal sorunlar:** Öğretim üyelerini işe alma, ders programlarının içeriği, lisansüstü programlara öğrenci seçimi ve öğrenci kontenjanı, yeni akademik programlarının açılması gibi akademik içerikteki konulardaki karar alma sürecine üniversite yönetimleri kârlılık odağından bakarak müdahale edebiliyor; kamusal bir hizmet vermek üzere kurulmuş olması gereken bazı vakıf yükseköğretim kurumları kâr etmeye odaklanan ticari kurumlara evrilmiş durumda; bu ticarileşme nedeniyle hem lisans hem de lisansüstü eğitimde nitelik kaybı yaşanıyor.
- Özlük hakları:** Vakıf üniversitelerinde çalışan öğretim elemanları; bir kamu görevi yerine getiriyor olmalarına rağmen 4857 nolu İş Kanunu'na göre sözleşmeli olarak çalıştırılıyor; üniversite yönetimleri iş sözleşmelerini keyfi olarak sonlandırabiliyor; 2020 yılında YÖK Kanununun ek 8. Maddesine "*Vakıf yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretim elemanlarına, unvanlarına göre Devlet yükseköğretim kurumlarında ödenen ücret tutarından az ücret verilemez*" hükmü eklenmesine rağmen, bazı vakıf üniversitelerinin hala öğretim elemanlarına devlet üniversitelerinde aynı unvana sahip meslektaşlarına kıyasla daha düşük maaş ödemekte ısrar ediyor. Vakıf üniversitelerinde hem öğretim elemanları hem de idari personelin iş güvencesi olmaması nedeniyle, özlük haklarına ilişkin mücadele oldukça zor.
- Öğretim elemanlarının çalışma koşulları:** Vakıf üniversitelerinde görev yapan öğretim elemanlarının ders verme, akademik danışmanlık ve lisansüstü danışmanlık yükleri, genel olarak devlet üniversitelerindeki meslektaşlarına göre daha ağır. Vakıf

üniversitelerinde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının devlet üniversitelerindeki iki katı olması da bu durumun önemli bir göstergesi. Bunun yanı sıra, öğretim elemanlarına, özellikle de araştırma görevlilerine, akademik işler yanı sıra idari görevler de yükleniyor. Vakıf üniversitelerinde öğretim elemanlarının çalışma saatlerinin ve iş giriş-çıkışlarının üst yönetim tarafından denetimi, kimi zaman mobbing ve ücret kesme tehdidine kadar vardığı durumlar oluyor. Bu ağır iş yükü ve emek denetimi, kimi zaman öğrencilerle öğretim elemanlarını karşı karşıya getiren gerginliklere yol açıyor.

- d) Öğrencilerin nitelikleri: Önceki yıl üniversite giriş sınavında tercih yapmak için baraj puanının kaldırılmasından sonra, üniversite programlarına kaydolabilen öğrencilerin puanları düşerken, bazı vakıf üniversitelerinin bazı programlarına eksi puanlı öğrenciler bile yerleşebildi. Bunun sonucunda gelen öğrencilerin bilgi ve beceri seviyesi düşerken, yüksek öğrenimin kalitesi de düşüyor. Ne pahasına olursa olsun öğrenci kaydetmeyi hedefleyen bazı vakıf üniversiteleri, öğrencileri müşteri olarak görüyor. Bu durumda kampüsler birer “tüketim” alanı olarak şekillenirken, sınav sonuçları, ders geçme, lisansüstü programlarını tamamlama gibi konular öğretim elemanları ile öğrenciler arasındaki ilişkilerde pazarlık konusu haline gelebiliyor. Öte yandan, öğretim ücretlerinin yüksekliği yüzünden, çalışarak okuyan öğrencilerin oranı artarken, asıl uğraşı öğrencilik olmayan öğrenci profili yaygınlaşıyor.

Bütün bu sorunlar yaşanırken YÖK denetimleri; YÖKAK ve akreditasyon süreçlerinin vakıf üniversitelerinde yeterince işlevsel olmadığını görüyor. YÖK, düzenli ücret ödemeyen, düşük ücret ödeyen veya keyfi olarak öğretim elemanlarını işten çıkaran vakıf üniversitelerine çoğu zaman yaptırım uygulamıyor.

Üniversite özelleşmesi ve genişlemesi Türkiye’ye özgü değil

Toplantıda yapılan konuşmalarda, üniversite sayılarındaki artışın küresel bir olgu olduğu ve çok boyutlu sonuçlar ortaya çıkardığı anlatıldı. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşanan bu genişlemenin dört temel niteliği bulunuyor: a) Nicel olarak artış, b) özelleşme, c) uluslararasılaşma, d) üniversite sıralamalarına girme yarışı (ölçüt paradigması). Türkiye’de vakıf üniversitelerinin dağılımı açısından üç büyük kentte büyük bir coğrafi kümelenme görülürken, bu yapıların gelişimi ile bir yanı sıra akademik ortamın tek tipleşmesinin diğer yanı sıra öğretim üyesi ve lisans mezunlarında büyük bir nitelik kaybına yol açıyor.

Türkiye’de yükseköğretimdeki mücadelede başı öğrenciler çekiyor; vakıf üniversitelerinde hareketlenme yeni başlıyor

COVID-19 pandemisini takip eden, enflasyon oranının yükseldiği, ekonomik büyümenin yavaşladığı dönemde kitlesel hareketlenmeler ve emek eylemleri, dünyanın her yanında daha görünür hale geldi. Toplantıda, 2020-23 arasında üniversitelerdeki hak mücadelelerine ilişkin Türkiye ve dünyada basın organlarındaki haberler taranarak yapılan bir derleme paylaşıldı. Avrupa ve ABD’de büyük katılımlı akademisyen ve öğretmen eylemlerinin yapıldığı, çoğunda hak kazanımları elde edildiği, toplumun geniş kesimlerinin onayını almanın başarıyı etkileyen önemli bir faktör olduğu vurgulandı. Türkiye’de ise yükseköğretim alanında eylemlerin ağırlıklı olarak öğrenciler tarafından barınma sorunu, yemek ücretlerine zam, yurtların koşulları

gibi konularda yapıldığı, Boğaziçi Üniversitesi'nde atanmış rektörlüğü hedefleyen eylemler dışında vakıf üniversiteleri çalışanlarının hak mücadelesinin henüz kısıtlı olduğu ancak hareketlenmenin başladığı vurgulandı.

Vakıf üniversitelerinde çalışanların iş güvencesi yok; mücadele için üniversite bileşenlerinin ortaklaşması gerekli

Etkinliğin forum bölümünde Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası, İşçi Mahallesi ve Eğitim Sen 6 Nolu Üniversiteler Şubesi temsilcileri kurumlardaki mücadele deneyimlerini ve bu deneyimlerden elde ettikleri çıkarımları tartıştılar. Paylaşılan deneyimler, birkaç temel noktada ortaklaştı: a) Öğretim elemanlarının yasal statüsünün kamu görevlisi ile iş hukukuna bağlı çalışan arasındaki belirsizliği, iş güvencesi olmamasının önemli bir nedeni. b) Dolayısıyla iş güvencesi konusunda mücadele yürütmek temel bir önem taşıyor. c) Vakıf yükseköğretim kurumlarında çalışanların örgütlenebilmesi için iki yol var: Kamu çalışanı olarak kamu sendikalarında örgütlenmeleri veya hizmet sektörü çalışanı olarak sendikalaşabilmelerinin kolaylaşması için eğitim-öğretim ve bilim emekçilerini kapsayan bağımsız bir işkolu oluşturulması kilit önem taşıyor. d) Yasal mücadele ile elde edilen kazanımların yaygınlaşabilmesi amacıyla emsal kararların paylaşılması için bir iletişim ortamı kurulması gerekli. e) Vakıf üniversitelerinin bütün bileşenlerini, yani öğrencileri, idari ve destek görevlerinde çalışan personeli ve akademisyenleri bir araya getirmek, hak mücadelesinin gücünü artıracak en önemli etken olarak karşımıza çıkıyor. Forum katılımcıları, sendikaları, idari ve destek görevlerde çalışanları ve akademisyenleri bir araya getirebilecek bir platform olarak ÜNİVDER'in önemine de vurgu yaptılar.